

Б. П. АДАМИК

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра банківської справи,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: bogdan_fbb@ukr.net

А. С. СКІРКА

здобувач,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: skirka92@ukr.net

**ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ КОШТІВ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА АНАЛІЗ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ**

Адамик, Б. П. Джерела формування коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та аналіз їх використання [Текст] / Б. П. Адамик, А. С. Скірка // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 3. – С. 5-20. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Розвиток банківської системи завжди є потужним засобом для стрімкого економічного розвитку держави. У сучасних умовах особливо актуальним є підвищення довіри населення до банківських установ шляхом розвитку вітчизняної системи гарантування вкладів.

Мета. Метою нашого дослідження є аналіз особливостей джерел формування коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та аналіз їх використання.

Результати. У статті подано перелік та проаналізовано джерела формування та напрямки використання коштів. Зображено криву динаміки виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам неплатоспроможних банків. Звернено увагу на багаторазове використання позикових ресурсів, їх монетизацію з боку НБУ та негативні наслідки цього явища. Зазначено несамотійність Фонду у грошовому та економічному просторі. Подано структуру фінансових ресурсів Фонду.

Досліджено операційні витрати Фонду протягом 2013-2015 років, розраховано суми погашення взятих зобов'язань. Поставлено питання та зауваження щодо особливого контролю над використанням його фінансових ресурсів. За результатами нашого дослідження запропоновано шляхи покращення стану формування та використання коштів, а також подальшого вдосконалення системи гарантування вкладів, що є першочерговим заходом у складних сучасних умовах.

Ключові слова: заощадження; депозит; банк; страхування; вкладник.

B. P. ADAMYK

PhD in Economics,
Associate Professor,
Ternopil National Economic University
E-mail: bogdan_fbb@ukr.net

A. S. SKIRKA

PhD Student,
Ternopil National Economic University
E-mail: skirka92@mail.ru

THE SOURCES OF DEPOSIT GUARANTEE FUND AND ANALYSIS OF ITS USE

Abstract

The development of the banking system is a powerful tool for rapid economic development and economic growth. In the current economic conditions the increase of public confidence in the banks, through the development of national deposit guarantee system, is particularly relevant and important. The aim of study can be determined as the necessity to present characteristics of the sources of the Fund Deposit Guarantee and analysis of their use. The article presents the list of sources and areas of funds usage. It has been emphasized the dynamics of reimbursement and refund payments to depositors of insolvent banks. It has been analyzed the aim of the usage of deposit guarantee fund. The negative effects of borrowed resources and their monetization are pointed out. It has been indicated the bondage of Deposit Guarantee Fund in monetary and economic space. The operating expenses during the period of 2013-2015 are analyzed. The questions and comments on specific control over the use of financial resources of the Fund are discussed. Our study presents some recommendations how to improve the formation of the funds. The necessary to improve the deposit guarantee system in Ukraine is observed.

Keywords: savings deposit; bank; insurance; depositor.

JEL classification: G21, G22

Розвиток та зростання економіки будь-якої держави є неможливим без функціонування надійної та стабільної банківської системи. Масштабні світові банківські та фінансові кризи підкреслили необхідність створення системи гарантування вкладів. Нині у банківській системі України спостерігаються кризові явища (впродовж 2014-2015 років було визнано неплатоспроможними 63 банки), які перешкоджають економічному піднесенню.

Заощадження громадян у вигляді депозитних вкладів відіграють надзвичайно важливу роль у національній економіці. Інвестування коштів у банківські продукти підвищує ліквідність банків, що дозволяє їм кредитувати економічно-стратегічні об'єкти, підприємства та певні галузі промисловості у довгостроковій перспективі. Зауважмо, що система страхування депозитів (далі – ССД) із дієвим елементом банківського нагляду покликана сприяти фінансовій стабільності, захищати дрібних, менш інформованих вкладників та запобігати виникненню криз. Підвищення ефективності системи страхування банківських депозитів, яка б сприяла посиленню довіри до фінансових установ, має стати пріоритетним завданням для країни. Питанням гарантування банківських вкладів присвячено праці багатьох українських та

зарубіжних учених, серед яких М. Адамчук, К. Молодико, В. Огієнко, І. Серветник, Т. Смовженко, В. Пашнева, О. Турбанова, Г. Ходачник та ін.

Метою статті є:

- дослідження джерел формування грошових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
- аналіз використання коштів Фондом;
- власна позиція та рекомендації стосовно удосконалення джерел формування ресурсної бази.

В Україні 10 вересня 1998 року Указом Президента «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків» було створено Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд, ФГВФО), котрий має на меті забезпечення захисту прав і законних інтересів вкладників та сприяння стабільності банківської системи. У випадку неплатоспроможності банківської установи він відшкодовує кошти вкладникам у встановленому граничному розмірі (200 000 грн). Для виконання цього завдання Фонд акумулює фінансові ресурси, які можуть бути використані за напрямками, передбаченими Законом «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (далі – Закон) (стаття 19-20).

Зазначеним Законом встановлено перелік джерел формування ресурсної бази ФГВФО, котрі зображено на рис. 1

Рис. 1. Джерела формування ресурсної бази Фонду (складено автором на основі [1])

Варто зазначити, що початковий збір сплачується протягом 30 днів від дати видачі банківської ліцензії у розмірі 1 % статутного капіталу. Регулярний збір сплачується на останній робочий день кожного кварталу, за розміром базової річної ставки – 0,5 % від бази нарахування в національній валюті та 0,8 % від бази нарахування в іноземній валюті.

Базою нарахування слід вважати середньоарифметичну суму щоденних балансових залишків за розрахунковий період та відсотків за ними. Учасник Фонду визначає залишки за вкладками в іноземній валюті, національній валюті за офіційним курсом гривні до іноземних валют, встановленим Національним банком України на день такого визначення [1].

Доцільно також подати напрями використання коштів Фонду, які зображено на рис. 2. В Україні механізм фінансування системи страхування вкладів побудований на основі авансового платежу (ex-ante), тобто існують внески, котрі регулярно сплачуються та мають антициклічні властивості через те, що фонд продовжує фінансуватись як у період економічного зростання, так і в період кризи, витрати на виведення банків з ринку у сукупності можуть бути менші.

Рис. 2. Напрями використання коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (складено автором на основі [1])

Аналіз фінансової діяльності ФГВФО щодо показників джерел формування ресурсної бази впродовж 2001-2013 років подано у табл. 1.

На основі наведених даних у таблиці 1 зазначимо, що Фонд здійснював акумуляцію грошових коштів згідно із чинним законодавством для виконання своїх функцій та обов'язків. Проведемо аналіз джерел формування коштів:

По-перше: початковий збір втрачає свою вагому нішу у структурі ресурсів, оскільки його сума поступово знижувалася до нуля. У 2014 році він становив 1,2 млн грн, що на 8,9 млн грн менше, порівняно із 2013 роком. У зв'язку із кризовими явищами нові банки у 2015 році не утворилися, тому до Фонду відрахувань за початковим збором не було. Через ризик втрати ефективності цього показника пропонуємо відповідно до Постанови НБУ «Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру», яка передбачає статутний капітал банку – 500 млн (до 2024 р.) [5], встановити із 2016 р. початковий збір у розмірі 5 млн (у 2014 році: $1,2 \text{ млн} / 8 = 150 \text{ тис. дол. США}$; у 2016-2017: $5 \text{ млн} / 27 = 185,18 \text{ тис. дол. США}$).

Це буде також відповідати валютним коливанням вільноконвертованої валюти.

По-друге: регулярний збір хоч і зростає за аналізований період, але його частка у структурі коштів зменшується. У 2014 році він зріс на 637,7 млн грн або на 24,2 % порівняно із 2013 роком. Що стосується 2015 року, то цей показник зростав

повільнішими темпами – на 212,3 млн грн або на 6,49 %, порівняно із 2014 роком. Можемо припустити, що на таку динаміку вплинула значна девальвація (курсова переоцінка) у 2014-2015 роках. Оскільки банки перераховують кожного кварталу 0,8 % вкладів у іноземній валюті, за курсом гривні на день такого нарахування, тому і номінальна сума після «девальваційного чинника» зросла.

Таблиця 1. Джерела формування коштів Фонду, у 2009 та 2013-2015 рр., млн грн (складено та розраховано автором на основі [2; 3])

Рік		2009	2013	2014	2015	
Початковий збір	сума	6,93	10,1	1,2	0,0	
	ПВ,%	0,3	0,30	0,004	0,0	
Регулярний збір	сума	919,68	2 630,5	3 268,2	3 480,5	
	ПВ,%	38,1	78,0	11,5	4,8	
Дохід від інвестування в держ. цінні папери	сума	396,92	712,8	921,8	2 062,6	
	ПВ,%	16,9	21,1	3,2	2,8	
Доходи у вигляді % по залишках коштів на рах. НБУ	сума	-	16,4	63,3	116,2	
	ПВ,%	-	0,5	0,2	0,2	
Кредити, залучені від НБУ	сума	-	0,0	10 197,5	9 950,0	
	ПВ,%	-	0,0	35,8	13,6	
Продаж ОВДП (кредит Мінфіну)	сума	1 000 *	0,0	359,3	51 766,8	
	ПВ,%	43,4	0,0	1,3	70,7	
Погашення ОВДП	сума	-	0,0	2 577,8	184,9	
	ПВ,%	-	0,0	9,0	0,3	
Кошти, отримані у процесі:	ТА	сума	-	0,0	672,0	2 635,3
		ПВ	-	0,0	2,4	3,6
	Л	сума	-	0,0	151,9	2 389,4
		ПВ,%	-	0,0	0,5	3,3
	П	сума	-	0,0	0,0	139,2
		ПВ,%	-	0,0	0,0	0,2
Інші надходження	сума	31,19	2,4	176,0 + 10 117,6#	501,3	
	ПВ,%	1,32	0,1	36,1	0,7	
ЗАГАЛЬНА СУМА		сума	2 354,90	3 372,2	28 506,6	73 226,2
		ПВ,%	100,0	100,0	100,0	100,0

Примітки:

* додано 1 000 млн як поповнення коштів ФГВФО у зв'язку із виникненням дефіциту ліквідності, згідно із Законом України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» [4].

– додано кредити від Кабінету Міністрів України у формі ОВДП на суму 10,2 млрд грн, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 456 від 17.09.2014 р.

ТА – у процесі тимчасової адміністрації (повернення цільових позик для виплат); Л – у процесі ліквідації (погашення кредиторських вимог згідно із черговістю); П – у процесі продажу банків.

Причиною зростання регулярного збору у 2013 році на 1,19 млрд було зростання бази нарахування та встановлення Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у 2012 році нового порядку розрахунку та нарахування зборів до Фонду, де кожного кварталу (4 рази на рік) перераховується сума у Фонд. Згідно із попереднім Законом, який втратив чинність, нарахування регулярного збору

здійснювалось 2 рази на рік по 0,25 % від загальної суми вкладу, без прив'язки до валютної корзини депозитної бази.

Варто зауважити, що відбулося залучення фізичних осіб – підприємців до розрахунку суми залишків закладами та звітності форми 1Ф [6]. Хоча із зменшенням кількості установ, котрі здійснюють платежі до Фонду, може настати ризик і зменшення самих платежів. Що призведе до ще більшої кризової ситуації у дохідному кошику ФГВФО. Тому при зменшенні кількості банків регулярний збір зростав меншими темпами та лише за рахунок вищеназваних факторів.

По-третє: Фонду також приносить дохід і інвестування коштів в ОВДП, у 2015 році він становив 2 062 млн грн. У 2015 році вільні грошові кошти для здійснення таких інвестицій Фондом відсутні, тому значного доходу за ОВДП у 2016 році очікувати не варто.

По-четверте: згідно із Законом України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» було виділено 1 млрд грн для поповнення коштів Фонду, у зв'язку з виникненням дефіциту ліквідності. Зважаючи на значні суми виплат відшкодувань, Фонд у 2014 році знову залучив додаткові джерела фінансування. У структурі кредити від НБУ та Мінфіну є найбільшим джерелом формування ресурсів протягом 2014-2015 років. Сума кредитів, залучених НБУ, зменшилась на 247,5 млн, або на 2,4 % та у 2015 році становила 9 950 млн грн. Проте продаж ОВДП (кредитів від Міністерства фінансів України) Національному банку зріс на 51 407,5 млн грн і у 2015 році становив 50 766,8 млн грн (або 70,7 % у загальній структурі дохідної частини).

Зокрема слід зазначити, що згідно із Постановою Кабінету Міністрів України № 456 від 17.09.2014 року було отримано кредит від Міністерства фінансів України, у формі ОВДП із строком обігу до 15 років на суму 10,2 млрд грн під 12,5 % річних. Також було отримано кредит від Національного банку України, у тому числі і для монетизації цінних паперів, отриманих від Міністерства фінансів України, на загальну суму 10,2 млрд грн і теж під 12,5 %.

- Ці кошти були надані у такі часові проміжки:
- червень 2014 року – 4 175,5 млн грн під 12,5 % річних;
 - вересень 2014 року – 582,0 млн грн під 12,5 % річних;
 - жовтень 2014 року – 5 440,0 млн грн під 12,5 % річних [2]

Варто зауважити, що всього за 2015 рік ФГВФО отримав траншеві кредити на суму 41,5 млрд грн, що у 2 рази більше, порівняно із попереднім роком. Це кредитування Фонду здійснювалось Міністерством фінансів у вигляді ОВДП, які були монетизовані на вторинному ринку цінних паперів за участю НБУ. Тобто викуплені ним на суму 51,76 млрд грн. Відсоткова ставка доходу за ними – до 12,0 % річних, із строком обігу до 20 років.

У тому числі у 2015 році, органами державного управління було надано:

а) кредит Національного банку України у сумі 9,95 млрд грн під 14 відсотків річних з датою погашення у 2016-2017 роках.

Також відповідно до статистичних даних Фонду відомо, що він 30.12.2015 року достроково погасив кредити НБУ, які були надані у 2014-2015 роках на суму 10,3 млрд грн. Погашення кредитів відбулось за рахунок продажу державних цінних паперів [3]. За логікою речей, це виглядає як абсурдне явище, оскільки погашення відбулось лише за рахунок продажу ОВДП, які Фонд купив та у які інвестував, а не за рахунок джерел формування ресурсної бази Фонду.

б) кредит Міністерства фінансів України за рахунок Держбюджету, у формі ОВДП у сумі 41,5 млрд грн зі строком погашення в 2025-2028 роках з доходністю 10,86-11,97 % річних, в обмін на векселі Фонду [2]. У тому числі, згідно із Постановою

Кабінету Міністрів України № 156 від 04.04.2015 року та № 701 від 08.09.2015 р., було отримано кредит на суму 20 млрд та 21,5 млрд відповідно [2].

Немає сумніву в тому, що ці кредити були монетизовані, трансформовані за участю НБУ у готівкову форму, для розрахунку із вкладниками неплатоспроможних банків шляхом видачі їм гарантованої суми. Згідно із другою частиною, статті 28 Закону “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб” виплата здійснюється через банки-агенти у готівковій або безготівковій формі (за вибором вкладника) [1].

Таким чином, Національний банк викупує у Фонді ОВДП та монетизує їх шляхом перерахування готівки у банки-агенти. Банки-агенти, список котрих затверджує виконавча дирекція Фонду, на основі укладених договорів із Фондом, здійснюють виплати та виставляють своєрідний рахунок Фонду, котрий дорівнює сумі здійснених виплат. Фонд водночас так само перераховує суму відшкодування та здійснює передачу інформації про вкладників до банків-агентів на основі договору. Після закінчення виплат банк-агент надає Фонду звіт про виплати, який також визначається договором.

Окремим аспектом, на який ми б хотіли звернути увагу, є те, що кредит, виданий Міністерством фінансів України Фонду у 2009 році (1 млрд грн), так і не був повернутий Фондом. Ми робимо такий висновок через те, що не існує жодної інформації про повертання цього кредиту. Також невтішним є те, що державні органи байдуже ставляться до повернення позики.

Водночас необхідно зазначити те, що міжнародні організації теж долучились до кредитування Фонду гарантування вкладів. Зокрема, у 2015 році:

- 03.09.2015 р. від німецького державного банку Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) було отримано 200 млн євро (термін: 15 років; відсоткова ставка – 2,6 %) [7]. Зазначимо, що за офіційним курсом євро на 03.09.2015 (24,74) це 4,948 млрд грн;
- 15.09.2015 р. від Світового банку отримано 500 млн дол. (термін: 7 років; відсоткова ставка – 1,25 %) [8]. За офіційним курсом долара на 15.09.2015 р. (21,95) – 10,975 млрд грн.

Але ці кошти були отримані під зобов'язання Міністерства фінансів, що буде безумовно впливати на збільшення державного боргу та дефіциту державного бюджету, тому що такі позики все одно, так чи інакше потрібно буде погашати. Як бачимо, міжнародні спільноти проявляють прагнення виявити допомогу, проте, на наш погляд, існує ризик перерозподілу цих коштів між гілками української влади.

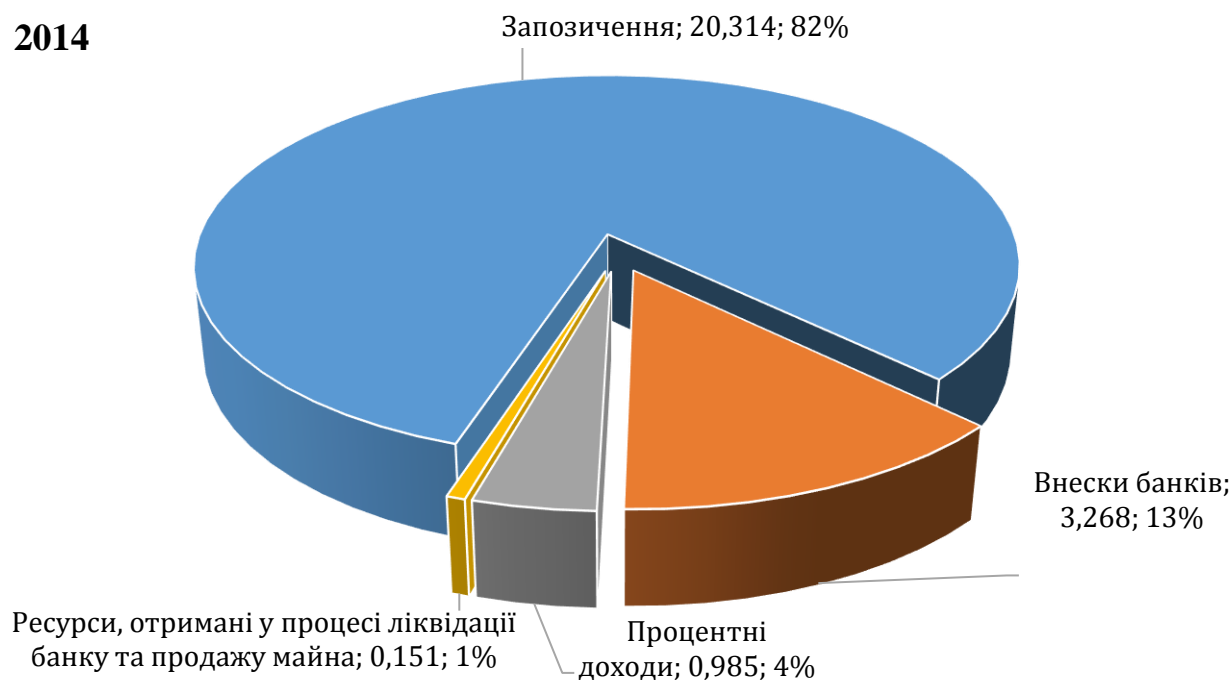
По-п'яте: кошти отримані у процесі здійснення тимчасової адміністрації, зросли на 1 963,3 млн грн. Це пояснюється збільшенням кількості банків, котрі було, за рішенням НБУ, визнано неплатоспроможними та введено ТА. Тому внаслідок цього зростала зазначена сума. Проте такі кошти насамперед спрямовувалися на погашення позики, яку надав Фонд цим банкам для здійснення виплат у період ТА. У процесі ліквідації також сума зростала на 2 237,5 млн грн і у 2015 році становила 2 389,4 млн грн. Кошти насамперед розподілялися згідно з визначеною Законом черговістю отримання коштів або позачергово (застава під рефінансування НБУ та витрати Фонду). Слід зауважити, що ці кошти, які були отримані унаслідок вищезазначених процесів, ніяк не покривають запозичених ресурсів.

Вартим уваги є те, що ефективність ФГВФО, окрім іншого, визначається його грошовою спроможністю відшкодування коштів. Якщо у нього недостатньо ресурсів для здійснення цієї функції, то це тоді не Фонд, а виплатна каса. Із всією повагою до Адміністративної Ради, Фондом тоді слід вважати Кабмін і Мінфін разом із НБУ. Тому що вони фінансують виплату коштів вкладникам. Такого явища, на наш погляд, у функціонуванні системи гарантування вкладів не повинно бути в принципі, оскільки

це частково порушує законодавство. Згідно із статтею 3, частиною 3 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», «Фонд є економічно самостійною установою, має самостійний баланс...» [1]. З огляду на цей законодавчий акт, очевидно є недостатня самостійність фонду в економічному та фінансовому просторі.

Підкреслимо, що обсяги надання Фонду кредитів від КМУ та НБУ мають бути чітко обмежені, задля недопущення інфляційних процесів та соціальної напруги. Адже згідно із даними 2014-2015 року ці джерела склали у середньому 80 % у загальній структурі (див. рисунок 3).

2014

2015

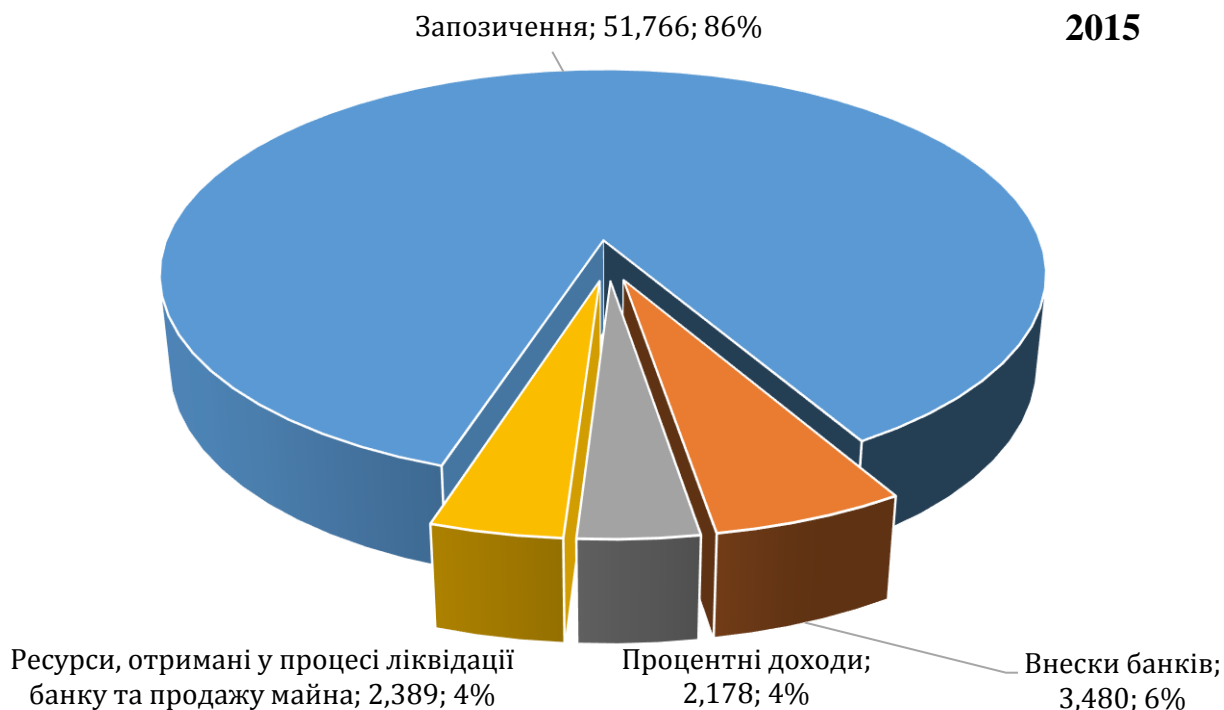

Рис. 3. Структура фінансових ресурсів ФГВФО, у 2014-2015 рр. [2]

Варто зазначити, що впродовж 2013-2015 рр. Фонд через появу великої кількості неплатоспроможних банків здійснював виплати гарантованої суми відшкодування (рис. 3), тому у нього знову виник дефіцит ліквідності. Окрім цього, через зменшення фінансових ресурсів зменшилась і фінансова стійкість Фонду.

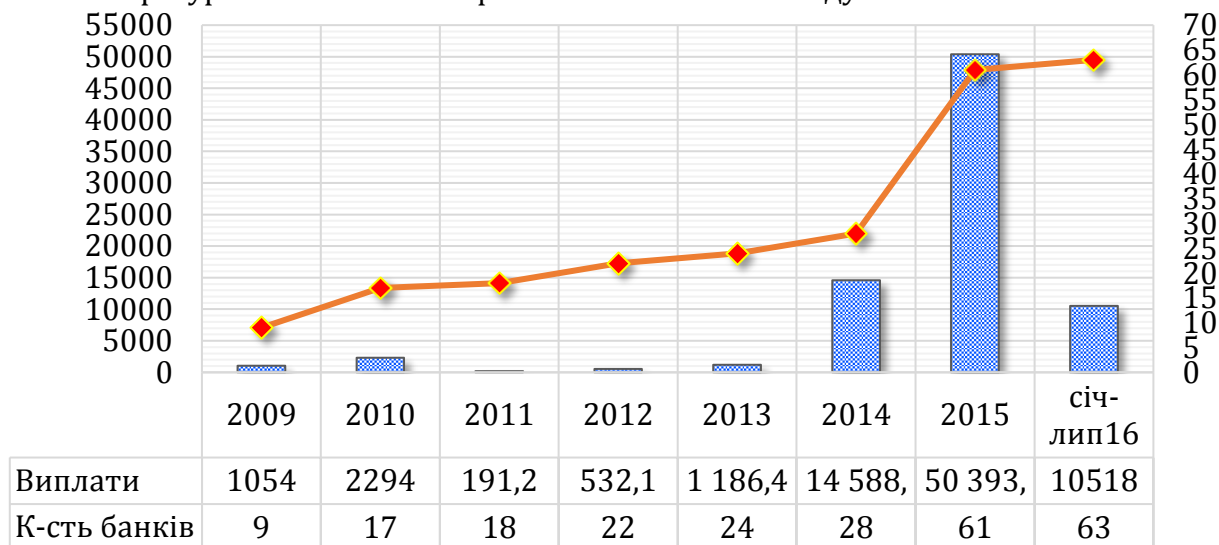

Рис. 3. Динаміка виплат гарантованої суми відшкодування (протягом ТА і ліквідації) та кількість банків, протягом 2009-01.07.2016 років, млн грн (складено автором на основі [2, 3])

Протягом аналізованого періоду пік виплат гарантованої суми був у 2014 та 2015 роках. У 2014 році він становив 14,5 млрд грн, що більше на 13,4 млрд грн порівняно із попереднім роком. Кількість банків, вкладникам яких відшкодовувались кошти, становила 28. Основну питому вагу займали виплати збанкрутілим банкам: ПАТ «БАНК «ФОРУМ»» (2,761 млрд грн), АТ «Брокбізнесбанк» (2,271 млрд грн), ПАТ КБ «Південкомбанк» (1,811 млрд грн).

Окрім цього, тенденція до зростання збереглась і у 2015 році, коли спостерігався пік виплат відшкодування вкладникам за аналізований період. Обсяг відшкодування становив 50,3 млрд грн, що більше на 35,8 млрд грн, або у 3,5 рази порівняно із минулим роком. Також із збільшенням суми збільшилась кількість банків, вкладникам яких здійснювались виплати Фондом, у 2015 році – 61 банк. Основну питому вагу займали АТ «ДЕЛЬТА БАНК» (15,357 млрд грн), ПАТ «ВіЕйБі Банк» (6,520 млрд грн), АТ «БАНК «ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ» (6,472 млрд грн) та ін.

Упродовж 2009-2014 року фінансові ресурси Фонду витрачались за напрямками, передбаченими чинним законодавством. Використання коштів зображено у табл. 2.

Проаналізувавши дані із таблиці 2, можна зазначити, що найбільшу питому вагу у використанні грошових ресурсів, протягом 2013-2015 років займають виплати гарантованої суми вкладникам неплатоспроможних банків, яка із року в рік збільшується. Водночас, надавалась цільова позика для здійснення виплат протягом дії тимчасової адміністрації за договорами, термін дії яких завершився.

Витрати на погашення відсотків за векселем, у 2015 році становили 1 264,7 млн, за кредитами НБУ – 2 414,2 млн грн. Таким чином, сукупні витрати за користування кредитами у 2015 році сягнули 3 676,9 млн грн. Дохідна база Фонду (без кредитів) становила 5 659,3 млн грн. Тобто можна вважати, що ці кошти пішли на виплату відсотків, і чистих коштів у сумі Фонд має 1 982,4 млн грн. Майже 2 млрд грн недостатньо для здійснення Фондом функцій по виплаті вкладникам коштів.

**Таблиця 2. Використання грошових коштів Фонду протягом 2013-2015 рр.,
млн грн
(складено та розраховано автором на основі [2])**

Рік	2013		2014	2015
<i>Здійснення виплат вкладникам неплатоспром. банків</i>	сума	1 185,5	8 508,6	23 034,4
	ПВ,%	55,3	53,2	35,1
<i>Надання цільової позики, для здійснення виплат у процесі ТА</i>	сума	908,5	6 080,2	27 358,7
	ПВ,%	42,4	38,0	41,6
<i>Фінансова підтримка приймаючих, перехідних банків та інвестиції в них</i>	сума	0,0	722,1	600,4
	ПВ,%	0,0	4,5	0,9
<i>% витрати за векселями</i>	сума	0,0	0,0	1 264,7
	ПВ,%	0,0	0,0	1,9
<i>% витрати за кредитами НБУ</i>	сума	0,0	463,0	2 414,2
	ПВ,%	0,0	2,9	3,7
<i>Погашення кредитів НБУ</i>	сума	0,0	0,0	10 446,2
	ПВ,%	0,0	0,0	15,9
<i>Витрати за кошторисом</i>	сума	25,0	69,4	123,9
	ПВ,%	1,2	0,4	0,2
<i>Інші витрати (повернення гарантійних внесків та ін.)</i>	сума	25,0	140,9	459,4
	ПВ,%	1,2	0,9	0,7
<u>ЗАГАЛЬНА СУМА</u>	сума	2 144,0	15 984,2	65 701,9
	ПВ,%	100,0	100,0	100,0

Тому можемо із високою ймовірністю передбачити, що ФГВФО знадобиться кредитування від державних органів і надалі. Отже, доходимо висновку, що Фонд погашає дані кредити наступними кредитами. Окрім цього, потрібно буде також погашати загальну суму за векселями.

Також слід проаналізувати іншу категорію витрат Фонду, котра теж посідає визначне місце у його діяльності – операційні витрати, динаміку котрих зображено у таблиці 3.

На основі наведених даних у таблиці 3 можемо констатувати загальний приріст операційних та інших адміністративних витрат Фонду. Найбільшу частку становлять витрати на оплату праці та інші операційні витрати. Максимальний розмір усіх операційних витрат спостерігається у 2014 та 2015 роках і становить 12,680 млрд грн та 68,446 млрд грн відповідно. Проведемо детальніший аналіз витрат:

По-перше: спостерігається динаміка зростання витрат на оплату праці. У 2014 році вони зросли на 14,882 млн грн, або на 50,48 %. Зауважмо, що така ситуація продовжувалась і у 2015 році, де вони зростали вже більшими темпами, на 37,253 млн грн, або на 83,98 % порівняно із минулим роком. У зв'язку із збільшенням неплатоспроможних банків Фонд був змушений розширювати свій персонал та реорганізовуватись. У 2015-2016 році створено нові додаткові підрозділи: департамент розслідування протиправних діянь; департамент консолідованого продажу (консолідований офіс); служба запобігання та протидії корупції та ін.

Таблиця 3. Елементи операційних витрат ФГВФО протягом 2013-2015 рр., тис. грн (складено автором на основі [2])

Рік		2013	2014	2015
Матеріальні затрати	сума	601	487	611
	абс. прΔ	-	-114	124
	Тпр,%	-	-19,0	25,5
Витрати на оплату праці	сума	29 476	44 358	81 611
	Δ	-	14 882	37 253
	Тпр,%	-	50,5	84,0
Відрахування на соціальні заходи	сума	6 714	9 796	17 109
	Δ	-	3 082	7 313
	Тпр,%	-	45,9	74,7
Амортизація	сума	1 173	1 188	1 456
	Δ	-	15	268
	Тпр,%	-	1,3	22,6
Інші операційні витрати (2520)	сума	2 322 619	12 624 670	68 345 894
	Δ	-	10 302 051	55 721 224
	Тпр,%	-	443,6	441,4
Разом (операційні витрати)	сума	2 360 583	12 680 499	68 446 681
	Δ	-	10 319 916	55 766 182
	Тпр,%	-	437,2	439,8
Судові витрати (у т. ч. судові збори)	сума	22	70	1 049
	Δ	-	48	979
	Тпр,%	-	218,2	1 398,6
Перерахування коштів на витрати у відрядженні	сума	866	2 248	2 654
	Δ	-	1 382	406
	Тпр,%	-	159,6	18,1
Перерахування коштів до профспілки Фонду	сума	1 198	1 676	2 934
	Δ	-	478	1 258
	Тпр,%	-	39,9	75,1
Виплати, одержані провідним управлінським персоналом	сума	НД	НД	5 180
	Δ	-	-	-
	Тпр,%	-	-	-
Чистий фінансовий результат: прибуток (+)/збиток (-)	сума	729 744	-951 298	-66 638 888
	Δ	-	-1 681 042	-65 687 590
	Тпр,%	-	-230,4	6 905,0

Окрім цього, до 2015 року у Директора – розпорядника Фонду було 2 заступники; 21.06.2016 р. – Фонд розширив свій керівний персонал на ще одного заступника директора – розпорядника. Стало також відомо, що 04.05.2016 р. Фонд відкрив другий офіс, тобто друге приміщення, яке також потрібно буде обслуговувати, платити за оренду, освітлення, опалення та здійснювати інші господарські витрати. Відтепер місцезнаходження Фонду: м. Київ, вул. Січових Стрільців, 17; та інформаційно-консультаційний центр: м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24 (1-й поверх приміщення «Експобанку») [3].

Штат Фонду виріс на 100 чоловік (у 2014 – 200 співробітників) і у 2015 році становив 300 осіб. Примітно, що за планом у 2016 році, із уведенням нової організаційної структури, цей штат ще збільшиться до 400 співробітників [2].

Таким чином, зростуть і витрати на заробітну плату і сама сума зарплати може зрости. За даними газети «День тижня», за 2015 рік середня зарплата зросла із 20 000 грн на місяць (у 2014 році), до 30 000 грн на місяць (за курсом долара $30\ 000/24 = 1\ 250$ дол. США на місяць) [9]. І це при середньомісячній зарплаті по Україні – 4 300 грн та мінімальній зарплаті у 2016 році – 1 378 (55,4 дол. США).

Із збільшенням персоналу, створенням нових підрозділів відбувається і збільшення витрат на оплату праці. Власне, потрібно підкреслити, що ці новостворені підрозділи повинні нести у собі професіоналізм дій, результативно функціонувати та приносити Фонду «дохід» у вигляді ефективності праці, щоб понесені витрати могли окупитися.

Оскільки Фонд – це державна структура, юридична особа публічного права, враховуючи негативний поточний фінансовий стан (збиток у 2014 та 2015 роках), виплати зарплати, премій, оплата відпусток надходять із Державного бюджету. Тому потрібно чітко та доцільно розпоряджатися коштами, довіреними йому державою, а отже, Державним бюджетом, де основним доходом виступають платники податків.

По-друге: через появу багатьох неплатоспроможних банків, Фонд за спірними питаннями щодо законодавчої діяльності звертається до суду, де він також може виступати і відповідачем. У 2015 році такі судові витрати збільшились на 0,979 млн грн і становили 1,049 млн грн. Криза у судочинній системі та подекуди відсутність у Фонду нормативної, документальної бази та кваліфікованих кадрів, юристів призводять до програшу у судових процесах та непритягнення до відповідальності винних, пов'язаних із банком осіб, за доведення до банкрутства.

По-третє: обсяг перерахованих коштів на відрядження у 2015 році зросла на 0,406 млн грн, до 2,654 млн грн., за офіційним курсом долара на кінець 2015 р. – $2,654/24,00 = 110\ 583,33$ дол. США, тобто майже 10 000 доларів на місяць.

По-четверте: ще одним напрямом використання коштів Фондом є його річний план закупівель для здійснення ним його безпосередньої діяльності. Він може містити (дані за 2016 рік, грн [10]):

- послуги щодо консультування стосовно систем і ПЗ, а саме: технічна підтримка, системи керування базами даних Oracle11g – 1 436 000,00;
- машини обчислювальні, частини та приладдя до них, а саме: комп'ютерна техніка та приладдя – 1 388 670,00;
- ремонтування комп'ютерів і устаткування – 190 000;
- меблі конторські /офісні – 183 774,12;
- вироби пластмасові, а саме: канц. приладдя пластмасове, чайник – 161 197,74;
- прилади електричні побутові, а саме: знищувач паперу, посудом. машина, холодильник – 90 800;
- прилади електричні побутові, інші, а саме: обігрівач, кавоварка, сушарка, мікрохвильова піч – 59 500; та інше [10]

Виконання кошторису витрат ФГВФО за 2015 рік складає 123 876,9 тис грн. Протягом звітного періоду фактично здійснено закупівель товарів, робіт та послуг на суму 39,5 млн грн, а саме: товарів: 3,1 млн грн; робіт та послуг: 36,4 млн грн [2].

Безумовно, що із збільшенням штату це не тільки додаткові витрати на оплату праці, а й також збільшення інших витрат. Потрібно збільшувати та формувати робочі місця, створювати нові кабінети; додатково проводити закупівлю крісел, столів, комп'ютерів та іншого устаткування. Але ще раз підкреслимо, що на нашу думку, все це

повинно окупитися з боку професіоналізму дій, рішень та вдосконалення вітчизняної системи гарантування вкладів, котра, окрім іншого, покликана сприяти стабільності банківської системи.

Оскільки за 2014 та 2015 рік у Фонді збиток, тобто у нього нема власних, вільних ресурсів для здійснення таких адміністративних витрат, тому кошти із Міністерства фінансів (іншими словами – із Державного бюджету) спрямовуються також і на обслуговування Фонду, його утримання та поточні потреби.

Чим більше грошей, фінансових ресурсів знаходиться під управлінням (у розпорядженні) будь-якої організації (державної чи приватної форми власності), тим менший шанс їх строгого та сумлінного контролю. Оскільки існує велика ймовірність зловживань даними коштами із боку посадових осіб, враховуючи менталітетність української нації. Тому саме в цей нелегкий для України, її економіки та системи гарантування вкладів час, питання контролю за фінансовими коштами – одне із найпріоритетніших. Інакше кажучи, сучасний етап функціонування вітчизняної системи страхування вкладів вимагає якнайшвидшого вдосконалення, особливо у розрізі доходної частини та збільшення ресурсної бази ФГВФО.

Даний аналіз був здійснений нами на основі офіційного сайту Фонду та річної фінансової звітності. Так, згідно із Законом (частина 2, стаття 7) достовірність фінансової звітності Фонду підтверджується незалежним аудитором, який визначається його ж адміністративною радою [1]. Ми вважаємо, що це суперечить засадам об'єктивності і незалежності особи, викликає істотні сумніви про достовірність фактів, інформації та висловлення думки, яка є у звіті «незалежного» аудитора.

У загальній структурі використання коштів Фонду найбільшу питому вагу мають виплати вкладникам гарантованої суми відшкодування. Слід порівняти та проаналізувати відповідність такого відшкодування до економічного та соціального становища України. Країни із високим валютним ризиком та відшкодуванням вкладів у національній валюті потерпають від курсових коливань та інфляційних процесів. Тому проаналізуємо зміну гарантованої суми під впливом зазначених двох факторів. Дані відображено на рисунку 4.

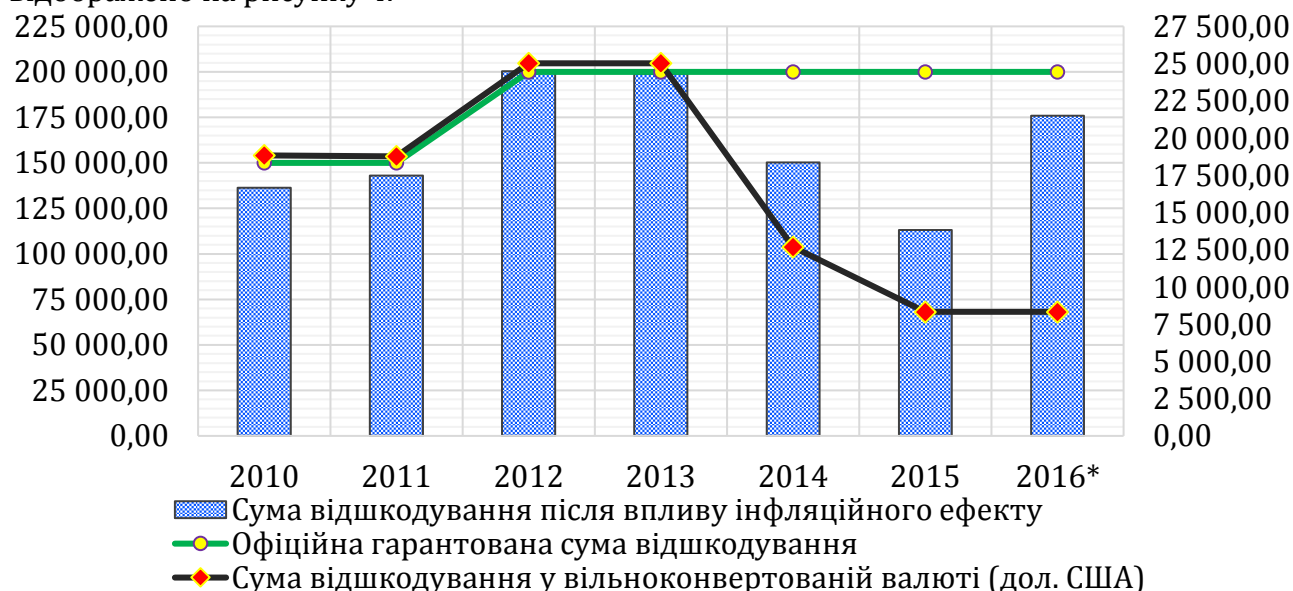

Рис. 4. Вплив інфляції та курсових коливань на номінальний розмір гарантованої суми відшкодування ФГВФО, протягом 2010-2016 років (складено та розраховано автором на основі [2; 3])

Розрахунок суми відшкодування після впливу інфляційного ефекту скоригований, як добуток гарантованої суми (встановленої законодавством) та темпів щорічної інфляції (ІСЦ), за мінусом гарантованої суми. Розрахований нами зазначений інноваційний показник показує, наскільки змінилась гарантована сума відшкодування під впливом інфляції у державі.

Зауважимо, що номінальна сума (200 000 грн) під впливом інфляції зменшилась на 50 тис. грн та становила 150,2 тис. грн, у 2015 році – 113,2 тис. грн, таким чином фактична сума під дією інфляції досягла менших показників, аніж у 2010-2011 році. У іноземній валюті (долар США) у 2015 році вона становила 8,33 тис. дол. Фонд ще не встиг виплатити кошти, а вони вже втрачають свою цінність та вартість, особливо при значних коливаннях курсів іноземних валют. Темпи зростання курсу та індексу середніх цін повинні відповідати темпам зростання гарантованої суми відшкодування. Це буде також і відповідати поточній ситуації у державі. Навіть якщо і гарантована сума покриває кошти більшості вкладників, це лише номінальна вартість, виражена у цифрах. Але справжній стан економічних подій у країні це не відображає.

Згідно із Ключовими принципами ефективних систем страхування депозитів, розробленими Міжнародною організацією страховиків депозитів та Базельським комітетом з банківського нагляду, гарантована сума має періодично (мінімум 1 раз на 5 років) бути переглянута (принцип 8) [11]. В Україні ця сума діє уже 5 років (2012-2016). Тому, згідно із світовими рекомендаціями, вона повинна бути переглянута та скоригована відповідно до показника інфляції та курсів іноземних валют.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Підводячи підсумки нашого дослідження, узагальнимо деякі висновки та рекомендації:

1. Очевидно, що джерела наповнення фінансових ресурсів Фонду потребують якнайшвидшого та якісного вдосконалення. Оскільки система гарантування вкладів створена із метою захисту вкладників, відшкодування їм коштів та підтримки стабільності банківської системи, вона повинна дбати про свою грошову базу (запас ліквідності). За аналізований нами період 2001-2014 роки можемо стверджувати, що грошова корзина Фонду не витримувала навантаження та потребувала залучення додаткових ресурсів, у тому числі – з боку міжнародних фінансових організацій. Це засвідчує, наскільки Фонд є несамостійний та залежний від позикових джерел, а відтак, це може нести потенційні загрози його ефективної діяльності.

2. На наш погляд, за умови якісної роботи Фонду та ефективної прогнозованості ситуації такого явища не повинно бути. Використання позик від Міністерства фінансів України (тобто із доходів державного бюджету, в основному – податкова база) та НБУ (кредити, у тому числі монетизація) повинні бути чітко регламентовані та обмежені. Необхідно встановити граничну межу таких кредитів, яка має базуватись на недопущенні зростання інфляції у країні.

3. Також слід підвищити ефективність здійснення банківського нагляду та ефективного моніторингу проблемно-ризикових банків шляхом подвійного нагляду як з боку НБУ, так і Фонду. Це дасть можливість виявити структурні зрушення у банківській системі, а отже, можливість вчасно застосувати режим диференційованого збору із банків-учасників.

4. Для збільшення дохідної частини Фонду потрібно повертати довіру вкладників до банківської системи, яка відновить зростання депозитної бази банків (бази нарахування початкового збору) як основного джерела наповнення фінансових ресурсів ФГВФО. Із відтоком вкладів зменшились також і кількість банків, котрі

здійснювали регулярні внески до Фонду, тому потрібно не ліквідувати банки, а здійснювати їхню реорганізацію, навіть із можливою купівлею банків частково державою. Для збільшення вкладників бажано відмінити оподаткування відсотків депозитів фізосіб, надати додаткові державні гарантії, підвищити гарантовану суму відшкодування. Розглянувши окреслену проблематику формування грошових коштів Фонду, хочемо наголосити на неабиякій важливості ефективного функціонування системи гарантування вкладів. Удосконалення роботи ФГВФО повинно стати запорукою відновлення довіри до банківської системи України.

Список літератури

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]: закон України прийнятий від 23.02.2012 року, редакція від 01.07.2016 року. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
2. Звіти про діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України. – Режим доступу : <http://www.fg.gov.ua/about/report>.
3. Статистика Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України. – Режим доступу : <http://www.fg.gov.ua/statistics>.
4. Про Державний бюджет України на 2009 рік [Електронний ресурс]: закон України прийнятий від 26.12.2008 року – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/835-17>.
5. Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру [Електронний ресурс]: постанова Правління Національного банку України № 464 від 06.08.2014. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0464500-14>.
6. Про внесення змін до Положення про порядок розрахунку, нарахування і сплати зборів до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]: Рішення виконавчої дирекції ФГВФО № 176 від 21.09.2015. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1201-15/paran2#n2>.
7. Міністерство фінансів України: Україна отримає 200 млн. євро на підтримку системи гарантування вкладів від німецького державного банку KfW [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://goo.gl/MpTnAK>.
8. The World Bank: World Bank Provides New US\$500 Million Loan to Strengthen Ukraine's Financial Sector від 15.09.15 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Світового банку – Режим доступу: <http://goo.gl/kKcttz>.
9. Газета "День тижня": Розкрадання банківських гробниць, від 01.04.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://goo.gl/НК51nF>.
10. Державні закупівлі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/about/procurement>.
11. IADI Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems / International Association of Deposit Insurers (IADI) – 2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.iadi.org/docs/cprevised2014nov.pdf>.

References

1. *Pro systemu harantuvannia vkladiv fizychnykh osib*. (2012). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

-
2. *Zvity pro diyal'nist' Fondu harantuvannya vkladiv fizychnykh osib Ukrayiny.* (2016). Retrieved from <http://www.fg.gov.ua/about/report>.
 3. *Statystyka Fondu harantuvannya vkladiv fizychnykh osib Ukrayiny.* (2016). Retrieved from <http://www.fg.gov.ua/statistics>.
 4. *Pro Derzhavnyy byudzhet Ukrayiny na 2009 rik.* (2008). Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/629-19/paran141w>.
 5. *Pro pryvedennya statutnoho kapitalu bankiv u vidpovidnist' do minimal'no vstanovlenoho rozmiru.* (2014). Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0464500-14>
 6. *Pro vnesennya zmin do Polozhennya pro poryadok rozrakhunku, narakhuvannya i splaty zboriv do Fondu harantuvannya vkladiv fizychnykh osib.* (2015). Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1201-15/paran2#n2>.
 7. *Ukrayina otrymae 200 mln. yevro na pidtrymku systemy harantuvannya vkladiv vid nimets'koho derzhavnogo banku KfW.* (2015.). Retrieved from <http://goo.gl/MpTnAK>.
 8. *The World Bank: World Bank Provides New US\$500 Million Loan to Strengthen Ukraine's Financial Sector.* Retrieved from: <http://goo.gl/kKcttz>.
 9. *Rozkradannya bankivs'kykh hrobyts.* (2016, April 01). Retrieved from: <http://goo.gl/HK51nF>
 10. *Derzhavni zakupivli Fondu harantuvannya vkladiv fizychnykh osib.* (2016). Retrieved from: <http://www.fg.gov.ua/about/procurement>
 11. *IADI Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems.* (2015). Retrieved from <http://www.iadi.org/docs/cprevised2014nov.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2016 р.